POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
BIURO BADAŃ I ANALIZ

BIULETYN

nr 26 (558) • 13 maja 2009 • © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Bartosz Cichocki, Mateusz Gniazdowski, Beata Górka-Winter, Leszek Jesień, Agnieszka Kondek (sekretarz redakcji), Łukasz Kulesa, Ernest Wyciszkiewicz

Perspektywy stosunków Polski z Chińską Republiką Ludową w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Artur Gradziuk

Rosnąca globalna pozycja Chin powoduje, że każde liczące się w stosunkach międzynarodowych państwo stara się prowadzić wobec nich aktywną politykę. Także Unia Europejska wypracowała wiele mechanizmów współpracy z ChRL. Członkostwo w UE Polski, z perspektywy Chin najważniejszego państwa tzw. „nowej Europy", stwarza nowe możliwości rozwoju stosunków dwustronnych. Gospodarcze i polityczne znacznie Chin sprawia, że powinny być one postrzegane jako kolejny po USA najważniejszy partner pozaeuropejski. Dobre i intensywne relacje z ChRL wzmocnią znaczenie Polski w UE oraz na świecie.

Uwarunkowania. Rosnące znaczenie w gospodarce światowej oraz w rozwiązywaniu globalnych problemów uczyniło Chiny, zwłaszcza w mijającej dekadzie, jednym z najważniejszych podmiotów w stosunkach międzynarodowych.

Uzyskanie w 2001 r. członkostwa w WTO pozwoliło Chinom na ściślejszą integrację z gospodarką światową. Jej skutki dotknęły większość państw świata, również Polskę. Przenoszenie produkcji i miejsc pracy do Chin wymusiło dostosowania do zmieniających się warunków rynkowych, polegające m.in. na zamykaniu nierentownych przedsiębiorstw w branżach niezdolnych do konkurencji z Chinami oraz poszukiwaniu przewag konkurencyjnych w wyższych segmentach rynku. Dynamiczny wzrost eksportu chińskich artykułów przemysłowych oraz importu surowców do Chin wpływał na światowe ceny, przyczyniając się z jednej strony do korzystnego dla konsumentów spadku cen wielu towarów konsumpcyjnych, a z drugiej do wzrostu cen surowców mineralnych i energetycznych, co wzmogło rywalizację o dostęp do ich źródeł. Ponadto od kilku lat przedsiębiorstwa chińskie zaczęły coraz aktywniej inwestować za granicą, stając się również potencjalnym inwestorem czy wykonawcą projektów infrastrukturalnych w Polsce.

Przejawem zmieniającej się pozycji globalnej Chin jest ich rosnące znaczenie w polityce zagranicznej największych państw europejskich i Unii Europejskiej, jak również Stanów Zjednoczonych. Wynika to nie tylko z faktu, że ChRL jest stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, ale również z rosnących wpływów tego państwa w różnych regionach świata. Wprawdzie interesy i stanowisko rządu chińskiego w wielu kwestiach są odmienne od prezentowanych przez USA czy UE, ale istnieje wiele globalnych wyzwań, których rozwiązanie byłoby trudne bez udziału Chin. Stąd państwa zachodnie od dłuższego czasu prowadzą politykę dialogu i konsultacji zmierzającą do konstruktywnego zaangażowania ChRL w realizację określonych celów, m.in. w zakresie nieproliferacji broni masowego rażenia czy redukcji emisji gazów cieplarnianych, co uznano za metodę skuteczniejszą od konfrontacji. Każde państwo zajmujące istotną pozycję w stosunkach międzynarodowych lub mające takie aspiracje stara się prowadzić aktywną politykę wobec Chin. Należy również pamiętać o tym, że w przypadku tak specyficznego państwa jak Chiny, dobre stosunki polityczne sprzyjają realizacji interesów gospodarczych.

Kontekst europejski. Unia wypracowała wielowymiarowe mechanizmy współpracy z Chinami. W 2003 r. zapadła decyzja o podniesieniu wzajemnych stosunków do rangi strategicznego partnerstwa, aczkolwiek wciąż istnieją problemy z wypełnieniem go treścią. Wprawdzie o strategicznym charakterze relacji świadczą coroczne szczyty UE–ChRL oraz 24 sektorowe dialogi i porozumienia,

ale pojawiają się zarzuty, że niewiele jest wspólnych „strategicznych" celów, jak również „strategicznych" rezultatów partnerstwa. W kwestiach bezpieczeństwa międzynarodowego dla obu stron kluczowym partnerem są Stany Zjednoczone, bez których UE i ChRL nie są w stanie samodzielnie rozwiązywać problemów globalnych i regionalnych. Niemniej obie strony postrzegają dialog na temat najważniejszych globalnych wyzwań jako ważny element wypracowywania skutecznych metod ich rozwiązywania. Z pewnością natomiast najważniejszą dziedziną dwustronnych stosunków jest współpraca gospodarcza. Rosnąca współzależność gospodarcza oraz wynikające z niej wyzwania i możliwości stały się głównym elementem polityki Unii Europejskiej wobec Chin.

Istniejące mechanizmy współpracy UE–ChRL są komplementarne wobec dwustronnych stosunków rozwijanych przez poszczególne państwa członkowskie. Najbardziej aktywne w tym zakresie są Niemcy, Wielka Brytania i Francja, uznawane przez Chiny za najważniejszych partnerów w Europie. Polska jest postrzegana przez ChRL pozytywnie, jako najważniejsze państwo „nowej Europy", z którym warto pogłębiać relacje. Potencjał do rozwoju relacji polsko-chińskich jest bardzo duży, również w ramach istniejących mechanizmów współpracy UE–ChRL.

Wyzwania dla Polski. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej stworzyło nową płaszczyznę rozwoju stosunków polsko-chińskich. W czerwcu 2004 r., podczas wizyty w Polsce przewodniczącego Hu Jintao, podpisano wspólne oświadczenie określające ramy dwustronnych kontaktów. Głównym celem relacji politycznych z Chinami jest utrzymanie regularnego i zrównoważonego dialogu na wysokim szczeblu. Dialog taki umożliwia rozwijanie konkretnych obszarów współpracy, promocję własnych interesów oraz poprawia wizerunek państwa, co jest ważnym elementem polityki Polski wobec Chin. O ile na szczeblu ministerialnym dochodzi do coraz częstych kontaktów, które sprzyjają realizacji powyższych celów, to wciąż za mało – w porównaniu z największymi państwami UE – jest wzajemnych wizyt przywódców obu państw. Wizyty takie mają w przypadku Chin ważne znaczenie symboliczne i podkreślają rangę dwustronnych stosunków.

Częste spotkania kolejnych prezydentów Francji i kanclerzy Niemiec z przywódcami Chin miały ogromny wpływ na realizację interesów gospodarczych tych państw. Z reguły wizytom na najwyższym szczeblu towarzyszą spotkania przedstawicieli biznesu oraz zawieranie umów na realizację konkretnych projektów. W przypadku Polski priorytetem w stosunkach z Chinami jest i powinna być współpraca gospodarcza. Chiny są drugim po Rosji partnerem handlowym Polski spośród państw spoza UE, lecz wzajemne relacje gospodarcze charakteryzuje powiększająca się nierównowaga. Jednym z kluczowych wyzwań dla Polski jest rosnący deficyt handlowy z Chinami, który w 2007 r. wyniósł blisko 8 mld euro. Trudno będzie go zniwelować ze względu na skromną ofertę eksportową w dziedzinach, w których jest największe zapotrzebowanie importowe ze strony Chin (technologie i surowce). Niemniej zidentyfikowano obszary, w których istnieją szanse na zwiększenie polskiego eksportu, takie jak przemysł lotniczy (np. samoloty rolnicze), technologie dotyczące bezpieczeństwa w górnictwie czy też ochrony środowiska. Ponadto istnieje potencjał do częściowego skompensowania deficytu handlowego wzrostem napływu chińskich inwestycji do Polski, jak ma to miejsce w przypadku inwestycji koreańskich czy japońskich. Realizacja celu, jakim jest zwiększenie polskiego eksportu do Chin i napływu chińskich inwestycji do Polski wymaga wzmocnienia wysiłków na rzecz promocji gospodarczej Polski, co powinno być podstawowym dążeniem w relacjach gospodarczych z ChRL.

Istnieją przynajmniej dwie dziedziny, w których Polska może mieć bardziej konstruktywną rolę w stosunkach z ChRL niż inne państwa UE. Pierwszą z nich jest wspieranie reform służących budowie społeczeństwa obywatelskiego. Prezentacja społeczno-gospodarczych i demokratycznych przemian w Polsce, bez narzucania jakichkolwiek rozwiązań, może skłonić do poszukiwania nowych kierunków zmian w Chinach, które wydają się z punktu widzenia UE pożądane. Kwestią szczególnie trudną jest przestrzeganie praw człowieka, o czym należy rozmawiać z Chinami w sposób wyważony, jak to robią inne państwa Unii, unikając zarzutów o działania naruszające suwerenność czy integralność terytorialną Chin oraz realnie oceniając możliwości wpływu na poprawę sytuacji. Drugą dziedziną jest współpraca w obszarze ochrony klimatu. Polska i Chiny mają zbliżone problemy, polegające na dużym uzależnieniu od węgla jako podstawowego źródła energii. Dialog i współdziałanie w zakresie redukcji emisji CO_2 mogą prowadzić do poszukiwania korzystnych dla obu stron rozwiązań. Niemniej ważna jest też aktywność w ramach istniejących mechanizmów współpracy UE–ChRL, aby Polska stała się ważnym podmiotem strategicznego partnerstwa. Jest to szczególnie pożądane w świetle zbliżającej się prezydencji w Radzie UE, kiedy to Polska będzie odpowiedzialna za kształtowanie relacji zewnętrznych. Dobre stosunki z Chinami wzmocnią pozycję Polski w Unii Europejskiej i pozytywnie wpłyną na postrzeganie jej pozycji w świecie.